

ДЕРЖАВА ТА ЕКОНОМІКА

DOI: [http://doi.org/10.31617/1.2025\(161\)03](http://doi.org/10.31617/1.2025(161)03)
УДК 338.22:364.3-054.73=111

НИКОЛАЄЦЬ Катерина

<https://orcid.org/0000-0002-0471-2895>

д. і. н., професор,
професор кафедри економічної теорії
та конкурентної політики
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
k.nikolayets@knute.edu.ua

ОЖЕЛЕВСЬКА Тетяна

<https://orcid.org/0000-0002-8985-5149>

к. е. н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії
та конкурентної політики
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
t.ozhelevska@knute.edu.ua

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Проблема оптимального використання трудових ресурсів країни найбільш гостро постала, коли за воєнного часу різко зростає кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), значну частину яких становлять жінки з дітьми, що тікали від жахів війни. Це потребує розробки та реалізації виваженої державної політики щодо переселенців. І додатковим чинником її актуалізації виступає затягування бойових дій з повною руйнацією значної кількості населених пунктів у зоні збройного протистояння, що практично виключає повернення багатьох ВПО до місць, де вони мешкали до 2022 р. Висунуто дві гіпотези: по-перше, що значна частина ВПО задовольняється державними виплатами, відмовляючись від пошуку роботи або перекваліфікації в очікуванні припинення активних бойових дій задля повернення у місця постійного проживання або якомога ближче до них; по-друге, що існує залежність між працевлаштуванням ВПО на постійній основі та відстанню вимушеної міграції. Науковий пошук проведений за

NIKOLAIETS Kateryna

<https://orcid.org/0000-0002-0471-2895>

Doctor of Sciences (History), Professor,
Professor of the Department
of Economic and Competition Policy,
State University of Trade
and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
k.nikolayets@knute.edu.ua

OZHELEVSKAYA Tatyana

<https://orcid.org/0000-0002-8985-5149>

PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Economic and Competition Policy
State University of Trade
and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
t.ozhelevska@knute.edu.ua

STATE POLICY TO SUPPORT INTERNALLY DISPLACED PERSONS

The full-scale military invasion of Ukraine by the Russian Federation has brought to the forefront the urgent issue of effectively utilizing the country's labor resources amid a sharp increase in the number of internally displaced persons (IDPs), many of whom are women with children fleeing the horrors of war. This situation necessitates the development and implementation of a well-balanced state policy regarding IDPs. An additional factor contributing to the urgency of this issue is the prolonged hostilities and the complete destruction of a significant number of settlements in the combat zones, which has effectively ruled out the possibility of many IDPs returning to their homes as they existed before 2022. Two hypotheses are tested: first, that a significant number of IDPs are satisfied with state payments, refusing to look for a job or retraining in anticipation of the end of active hostilities in order to return to their places of permanent residence or as close to them as possible; second, that there is a relationship between the

Copyright © Автор(и). Ця стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії [Creative Commons Attribution License 4.0. International License \(CC-BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

використання методів наукової абстракції, аналізу, синтезу, компаративного та методу систематизації. Визначено, що внаслідок повномасштабної воєнної агресії РФ проти України значна частина ВПО не лише були змушені шукати притулку на новому місці проживання, а й постали перед необхідністю відмовитися від повернення до рідних домівок і з огляду на це були змушені будувати життя. Завдяки реалізації державної політики щодо ВПО лише порівняно невелика їх частина віддала перевагу поверненню на тимчасово окуповані російською територією. Більшість переселенців працевлаштувалися на новому місці проживання, проте значна частина з них вимушена погодитися на порівняно низькооплачувану роботу. Державна допомога переважно виявилася достатньою для оплати оренди житла. Водночас поширення різного роду зловживань, пов'язаних з отриманням переселенцями допомоги від держави, зумовило поступове обмеження кола тих, хто мав право на отримання виплат. Визначено, що працевлаштування ВПО значною мірою залежить від зусиль місцевої влади, спрямованих на створення нових робочих місць. Водночас вимушене залучення переселенців переважно до низькооплачуваної праці вказує на невикористаний потенціал, який можна реалізувати ефективніше, надаючи їм можливість працювати за фахом і застосовувати свої знання, уміння та навички.

Ключові слова: російсько-українська війна, державна політика, внутрішньо переміщені особи, ринок праці, зайнятість населення.

JEL Classification: E24, E27, E29.

Вступ

Сучасна російсько-українська війна, яка розпочалась у 2014 р., призвела до появи порівняно великої кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), значну частину яких становили матері з дітьми. Переважна більшість ВПО обрала місцем свого проживання області, які перебували недалеко від зони бойових дій. Таке рішення вмотивоване бажанням якомога швидше повернутися додому після завершення війни, а також надією на можливість адаптації на новому місці. До того ж частина ВПО мала родичів, які жили на сході України. Однак сподівання на швидке завершення війни виявилися марними, і Україна ще у 2014 р. зітнулася з необхідністю розв'язувати проблему розміщення й працевлаштування близько 1.6 млн осіб, а у червні 2023 р. після повномасштабного вторгнення РФ близько 7 млн громадян України стали переселенцями, з яких 4.8 млн зареєстровані як ВПО (Гамалій, 2023, 29 червня).

employment of IDPs on a permanent basis and the distance of forced migration. The research employed methods of scientific abstraction, analysis, synthesis, comparative analysis, and systematization. It has been established that as a result of Russia's full-scale military aggression against Ukraine, a significant portion of IDPs were not only forced to seek refuge in new places of residence but also had to accept the reality of not being able to return to their native homes, instead having to rebuild their lives from that point onward. Findings indicate that, due to the implementation of state policy toward IDPs, only a relatively small proportion opted to return to territories temporarily occupied by Russia. The majority of displaced persons found employment in their new locations; however, a significant number were forced to accept low-paying jobs. It was determined that government assistance was generally sufficient to cover housing rental costs. At the same time, the spread of various forms of abuse related to the receipt of state aid by IDPs led to a gradual narrowing of the pool of individuals eligible for such payments. It was also found that the employment of internally displaced persons largely depends on the efforts of local authorities aimed at creating new jobs. Nonetheless, the widespread employment of IDPs in low-wage positions highlights the untapped potential to improve the effectiveness of their labor utilization by ensuring their skills, knowledge, and expertise are more fully and appropriately applied.

Keywords: Russia-Ukraine war, state policy, internally displaced persons, labor market, population employment.

Зростання кількості ВПО актуалізувало потребу визначення напрямів розробки й реалізації державної політики щодо цієї категорії громадян. Така політика повинна не лише забезпечити державу від соціальних потрясінь, а й максимально використати потенціал ВПО на новому місці проживання з залученням їх до продуктивної праці з урахуванням професійних можливостей. Після повномасштабного воєнного вторгнення РФ використання трудового потенціалу ВПО стало ще більш важливим через те, що країну залишило близько 6 млн громадян, які рятувалися від жахів війни за кордоном. Різке скорочення кількості працездатного населення вимагало реалізації комплексних заходів, спрямованих на оптимізацію використання трудових ресурсів в умовах їх подальшого скорочення через зростаючі темпи мобілізації. Проблема постала настільки гостро, що в Україні виникли і досі існують проекти масового залучення іноземців – трудових мігрантів задля покриття дефіциту працівників.

На окремих аспектах зосередилась у своїх працях Лібанова (2022, 18 березня; 2023, 19 жовтня; 2024), зазначивши, що вимушене перебування далеко від домівки, позбавлення звичної роботи (навіть за умови збереження частини заробітку) можуть відкрити можливості для набуття нової професії. Зокрема цифровізація економіки створює велику кількість робочих місць для ІТ-фахівців, до того ж значна частина біженців має непогану освіту, і цим треба скористатися. Автор підкреслила, що з огляду на неминучу територіальну диференціацію країни за економічними параметрами розвитку, екологічною місткістю, логістичними умовами, особливостями розселення, ризиками через наближеність до кордонів з агресивними сусідами, державна політика щодо зовнішньої міграції має враховувати особливості кожного територіального кластера. Зі свого боку, Жинкін (2025, 13 березня) зупинився на аналізі нововведень, запропонованих державою для ВПО у 2025 р., розглянувши тенденцію до оптимізації виплат пенсій та соціальної допомоги з боку України з урахуванням їх отримання ВПО від РФ.

Науковці також зосереджуються на перспективі залучення великої кількості зовнішніх трудових мігрантів для повоєнного відновлення України і зростанні їх кількості залежно від того, наскільки ефективним буде інтеграція ВПО на новому місці проживання. У праці Динник (2024) проаналізовано надання адміністративних послуг внутрішньо переміщеним особам і зазначено, що ЦНАПи виступили центрами гуманітарної допомоги для ВПО. Автор зупинилась на важливості встановлення чітких процедур та вимог до органів влади щодо надання адміністративних послуг у надзвичайних ситуаціях, забезпеченні безпеки та конфіденційності таких громадян під час надання адміністративних послуг у воєнний час, а також на визначенні відповідальних установ та посадових осіб щодо забезпечення надання адміністративних послуг у воєнний час.

У ході дослідження висунуто дві гіпотези: по-перше, значна частина ВПО задовольняється гарантованими державою виплатами і відмовляється від пошуку низькооплачуваної роботи або перекваліфікації в очікуванні припинення активних бойових дій задля повернення у місця постійного проживання або якомога ближче до них. По-друге, існує залежність між працевлаштуванням ВПО на постійній основі та відстанню вимушеної міграції: що більшою є відстань, то більше ВПО віддають перевагу такому працевлаштуванню.

Метою дослідження є характеристика політики держави щодо внутрішньо переміщених осіб з визначенням її ефективності та окреслення питань, які потребують додаткового врегулювання або наразі втратили актуальність. Досягнення мети обумовило використання методів: наукової абстракції, аналізу, синтезу, компаративного та систематизації.

Структура основної частини статті передбачає дві частини: у першій проаналізовано нормативно-правове регулювання допомоги ВПО з характеристикою її цільового спрямування та основних засобів реалізації, у другій – визначено ефективність державної політики щодо ВПО з огляду на цілі та можливості держави здійснювати таку політику в умовах сучасної російсько-української війни.

1. Нормативно-правове регулювання допомоги внутрішньо переміщеним особам

Виважене використання потенціалу ВПО передбачає концентрацію зусиль, спрямованих на формування задовільних умов проживання на новому місці за одночасного:

- забезпечення стійкості інфраструктури регіону, об'єктів житлово-комунального господарства в умовах зростання навантаження;
- створення сприятливих умов для розвитку бізнес-ініціатив та релокації виробництва з виділенням земельних ділянок під його розміщення з погляду специфіки перспективних логістичних зв'язків;
- сприяння працевлаштуванню ВПО за умови окреслення актуальних вакансій та вимог до працівників;
- підвищення кваліфікації та забезпечення перекваліфікації ВПО з урахуванням визначення актуального трудових ресурсного потенціалу регіону;
- визначення оптимальних умов інтеграції ВПО у життя місцевих громад з урахуванням чинників, які можуть негативно позначитись на зростанні соціальної напруги.

Відповідно до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 332 (2022, 20 березня), визначено, що від травня 2022 р. допомога надається ВПО, які перемістилися з тимчасово окупованої

території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, територій територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), а також ВПО, у яких житло зруйноване або непридатне для проживання внаслідок пошкодження і які подали до 20 травня 2022 р. заявку на відшкодування відповідних втрат, зокрема через Єдиний державний вебпортал електронних послуг, або за умови подання документального підтвердження від органів місцевого самоврядування факту пошкодження/знищення нерухомого майна через бойові дії, терористичні акти, диверсії, спричинені військовою агресією рф.

Визначений КМУ порядок призначення допомоги хибував на можливість отримати підтвердження факту руйнування житлових приміщень органами місцевого самоврядування, частина яких припинила свою роботу через бойові дії. Для багатьох ВПО проблемою стало й підтвердження факту знищення житла через Єдиний державний вебпортал внаслідок поспішного виїзду і неможливості через це зафіксувати масштаби руйнування помешкань.

Водночас Кабінет Міністрів цілком логічно визначив, що допомога не надається ВПО, які були обліковані як такі до 24 лютого 2022 р. у регіонах, що не включені до переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких платникам єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що перебувають на обліку на відповідній території, може надаватися допомога в рамках Програми "єПідтримка", затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 204 (2022, 5 березня), за винятком осіб, які отримували щомісячну адресну допомогу ВПО для покриття витрат на проживання, зокрема на оплату житлово-комунальних послуг. Такий підхід обмежував надання допомоги тим, хто після повномасштабного вторгнення рф залишився на територіях, що тимчасово окуповані росією (ТОТ) ще до 2022 р. Таке їх рішення, найбільш вірогідно, було результатом свідомого вибору, не пов'язаного з поцінуванням громадянства України. Звичайно, в окремих випадках люди похилого віку не мали можливості виїхати на підконтрольні Україні території за станом здоров'я. Проте здебільшого ті, хто залишався на ТОТ з 2014 до 2022 рр., зробили це з інших міркувань, а після повномасштабного вторгнення частина чоловіків віддала перевагу участі у війні проти України на боці росії.

Тож відповідно до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 332 (2022, 20 березня), визначена необхідність пройти електронну ідентифікацію та автентифікацію з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису,

або інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначного встановлення особи.

Надалі отримання допомоги ВПО ще більше обмежувалося. Так, з 1 серпня 2023 р. допомога призначалася на шість місяців внутрішньо переміщеній особі, яка вперше звернулася за призначенням допомоги, та виплачується щомісяця ВПО або уповноваженій особі на внутрішньо переміщену особу у випадку недієздатності отримувача або на дитину у розмірі 3000 грн для осіб з інвалідністю та дітей та 2000 грн для усіх інших осіб. З 1 листопада 2023 р. допомога призначалася на шість місяців на сім'ю, яка вперше звернулася за призначенням допомоги, та виплачується щомісяця одному з членів сім'ї.

З 1 серпня 2023 р. право на отримання допомоги втрачали ті, хто придбали транспортний засіб віком до п'яти років, здійснили купівлю земельної ділянки, квартири чи будинку на суму від 100 000 грн (крім житла, розташованого на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, зазначених у переліку територій, щодо яких не визначено дати завершення бойових дій (припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації, якщо купівля здійснена до дати включення до переліку територій активних бойових дій, можливих бойових дій або тимчасової окупації, або житла, яке зруйновано) чи мали на депозитах суму у 100 000 грн (Постанова Кабінету Міністрів України № 1226, 2023, 21 листопада).

Право на отримання допомоги втратили також ті, хто отримує субсидію або входить до складу домогосподарства особи, яка отримує субсидію на оплату вартості або частини вартості найму (оренди) житлового приміщення (Постанова Кабінету Міністрів України № 94, 2024, 26 січня).

На початку 2025 р. уряд України полегшив процедуру отримання пенсій і страхових виплат для ВПО, українців, які проживають за кордоном та на ТОТ. Визначено єдині умови виплати пенсій для усіх громадян України незалежно від їхнього місця перебування. До того ж громадяни мають можливість отримувати пенсії на рахунок будь-якого банку України, а не лише Ощадбанку, як раніше. Постановою Кабінету Міністрів України № 299 (2025, 11 лютого) визначено, що до 31 грудня 2025 р. особи, які проживають на ТОТ України, та особи, які під час тимчасової окупації територій виїхали на підконтрольну Україні територію та які на дату набрання чинності Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання обчислення страхового стажу та пенсійного забезпечення" отримували пенсію, інформації про неодержання пенсії від органів пенсійного забезпечення російської федерації. До того ж у разі відсутності в територіальних органах Пенсійного фонду України інформації про проходження фізичної ідентифікації станом на 31 грудня 2025 р.

одержувачами, які тимчасово проживають за межами України або проживають на ТОТ України, з 1 січня року, наступного за календарним роком, у якому особа зобов'язана пройти ідентифікацію, виплата пенсії (щомісячного довічного грошового утримання) припиняється (Постанова Кабінету Міністрів України № 299, 2025, 11 лютого).

У жовтні 2022 р. Міністерством економіки України спільно з Мінцифрою та ПрАТ "Укрфінжитло" запущена програма "єОселя", яка мала полегшити купівлю житла, зокрема й для ВПО. У 2024 р. розширені умови програми для купівлі приватних будинків та таунхаусів. Проте того року найбільше програмою скористалися українці на загальних умовах під 7% (40% усієї кількості позичальників). На другому місці – військовослужбовці та силовики під 3% – всього 403 кредити (34%) та лише на третьому – внутрішньо переміщені особи – 128 кредитів (11% загальної кількості) (єОселя, б. д.). Можна припустити, що нестабільність зайнятості та порівняно низька оплата праці значної частини ВПО утримує їх від участі у програмі. Із пересторогами сприймається купівля житла й через постійні російські обстріли українських міст та невизначеність термінів збройного протистояння у рамках сучасної російсько-української війни.

2. Ефективність державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб

Весною 2022 р. завдяки злагодженим зусиллям Сил Оборони України вдалося не лише зупинити просування ворога, а й змусити його відійти на низці стратегічних напрямів. До літа того року стало зрозуміло, що порівняно швидкого завершення бойових дій не відбудеться, а тому абсолютна більшість ВПО не зможе швидко повернутися до місць попереднього проживання. Це обумовило актуалізацію проблеми їх тривалого працевлаштування.

Соціологічні опитування виявили, що велика частка ВПО не працевлаштувалась, що, ймовірно, було обумовлене очікуванням порівняно швидкого повернення до рідних домівок. Восени 2022 р. серед респондентів, які проживали на сході, частка незайнятих виявилась найбільшою (44%), тоді як найменшою вона зафіксована на заході (30%). Водночас в Україні частка працюючих (у звичному режимі) залишалась найвищою на заході (47%), тоді як на сході частка працюючих у такому режимі становила лише 21%. Проте частка зайнятих у режимі дистанційної/часткової зайнятості коливалась у межах від 14% (на заході) до 27% (на сході). У регіонах півдня частки зайнятості (у звичайному режимі) та незайнятості розподілялись практично у рівних пропорціях (відповідно, 35 та 36%). У центральних регіонах зберігалась вища частка працевлаштованих (41%) порівняно з 32% непрацевлаштованих (Соціологічна група "Рейтинг", 2022, 17 жовтня). Такий розподіл

дозволяє стверджувати про залежність постійного працевлаштування ВПО від відстані їх внутрішньої міграції: ті, хто виїхав далі, більшою мірою віддавали перевагу постійному працевлаштуванню, аніж ті, хто виїхав порівняно недалеко. Таке становище мало місце й далі, що зумовило збереження порівняно великої кількості ВПО, які за тих чи інших причин відмовилися від працевлаштування. Більшість з ВПО віддали перевагу переміщенню до великих та малих міст (рис. 1), що напевно зумовлене попереднім їх проживанням у містах. Міський спосіб життя виявився більш звичним. Крім того, в уявленні значної частини ВПО саме у містах можна знайти порівняно високооплачувану роботу.

Рис. 1. Частка ВПО за типом населеного пункту

Джерело: (ІОМ, 2024, квітень, с. 6).

Головними труднощами під час пошуку роботи в Україні відзначено відсутність робочих місць за фахом (про це повідомили 55.3% опитаних, зокрема 58.3% чоловіків і 51.8% жінок), занижкий рівень заробітної плати за наявними вакансіями (44.9, 41.2 і 49.4% відповідно) та недостатність кваліфікації порівняно з вимогами роботодавця (14.9, 14.7 і 15.3% відповідно). І, попри це, налаштованість на здобуття нової освіти є заниженою — готові на це лише 8.9% респондентів, зокрема 9.6% чоловіків і 8.2% жінок. Саме занижкий рівень зарплати найбільше не влаштовує українців на робочих місцях (про це повідомили 45.9% тих, хто працює, з них 41.4% чоловіків і 50.4% жінок) (Лібанова, 2023, 19 жовтня).

У листопаді 2023 р. тодішній віце-прем'єр-міністр, міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій І. Верещук відзначила, що майже 40% громадян, які отримують допомогу як ВПО, існують переважно саме на ці кошти, оскільки не знайшли роботу на новому місці проживання або така робота малооплачувана (Албул, 2023, 11 листопада). До того ж проблема працевлаштування ВПО має значно більш глибоке коріння, аніж відсутність робочих місць на новому місці проживання.

На початку 2025 р. ринок праці в Україні відновився на 93% порівняно з 2021 р. У лютому 2025 р. на порталі *Work.ua* роботодавці розмістили 98 736

вакансій, що на 4% більше, ніж у січні. Найбільш помітно зросла кількість вакансій у Житомирській (+7%), Кіровоградській, Рівненській, Чернівецькій і Миколаївській областях (+5%). Третина усіх вакансій припала на Київ та Київську область, по 9% – на Львівщину та Дніпропетровщину, 6% – в Одеській, 3% – в Харківській області. І це відбулося попри безперервні російські обстріли. Водночас кількість шукачів роботи, хоча й дещо зменшилась порівняно з січнем 2025 р., однак все ще залишалась високою. Кількість кандидатів, відгуків і середній показник конкуренції трималися на рівні червня 2023 р., коли ринок праці почав переходити у стан дефіциту кадрів (Фінансовий клуб, 2025, 10 березня).

В Україні в умовах російсько-української війни ринок праці перейшов у стан дефіциту робочої сили, що актуалізувало перекваліфікацію працівників, при чому чи не найбільше – для ВПО. Так, найбільша частка серед опитаних ще у 2016 р. задекларувала фахову невідповідність теперішньої роботи щодо набутих і застосовуваних фахових знань з попереднього місця праці (менше як 20% ВПО). Найбільш тривожним фактом виявилось те, що більшість респондентів на час опитування не працевлаштовані (трохи більше ніж 60%). Навіть з тих 14.2%, що зуміли влаштуватись на роботу за своїм фахом, 6.3% отримували значно нижчий дохід від попереднього, 7% – практично такий самий, та лише 0.9% мали вищий рівень доходу, ніж до переселення. Одним з дієвих кроків покращання працевлаштування переселенців є налагодження ефективної системи їх професійної підготовки та перепідготовки. Про готовність до зміни спеціальності, виду діяльності, проходження спеціальних курсів висловились майже половина опитаних ВПО (Риндзак, 2016, с. 120–127).

У зв'язку з цим ВПО отримали право на ваучер для навчання. Ваучер можна використати для навчання за 155 професіями та спеціальностями у сферах ІТ, будівництва, транспорту, освіти, медицини, сільського господарства, соціального обслуговування тощо. Професію, заклад освіти в межах України та форму навчання (денну, заочну чи дистанційну) людина обирає самостійно. Навчання здійснюється закладами професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, підприємствами, установами та організаціями, які мають ліцензію на таку освітню діяльність. Ваучер забезпечує право безоплатно пройти навчання у закладах освіти чи у роботодавця за затвердженням Міністерства економіки переліком професій та спеціальностей (Міністерство економіки України, 2024, 27 вересня). Безкоштовно або зі знижкою власник ваучера може здобути ступінь молодшого спеціаліста, кваліфікованого робітника, молодшого, звичайного бакалавра чи магістра, якщо вступатиме на наступний освітній рівень після попереднього. Однак, якщо людина вже має магістерський ступінь, то не може використати ваучер, щоб навчатися в аспірантурі чи докторантурі. При цьому має змогу вступити на магістратуру іншої спеціальності.

У 2023 р. ваучери на навчання отримали понад 18 тис. громадян України, а загалом за програмою профінансовано 252 млн грн. Того року найбільшу кількість ваучерів видано за такими професіями та спеціальностями: психологія, соціальна робота, освіта, медицина, будівництво та цивільна інженерія, кухар, водій. У 2024 р. можливостями програми скористалися 20 тис. осіб, а держава профінансувала їхнє навчання на суму 223 млн грн. Серед найбільш популярних спеціальностей та професій, за якими навчалися за ваучерами 2024 року, були: медсестринство (видано 3629 ваучерів); психологія (3144); дошкільна освіта (861); медицина (557); кухар (1775); водій (1354); тракторист (603); кондитер (447) (Міністерство економіки України, 2024, 18 жовтня). З початку 2025 р. 4500 громадян скористалися можливістю для перепідготовки (Фінансовий клуб, 2025, 10 березня). Масштаби перепідготовки не надто великі, можливо, тому, що навчання відбувається переважно на базі професійно-технічних учбових закладів. А після завершення навчання ВПО здебільшого не можуть розраховувати на високооплачувану чи престижну роботу на новому місці проживання. Водночас для частини молодих людей ваучери стали вагомою підтримкою у справі отримання професії.

Проблемою у відносинах між роботодавцями і працівниками в Україні залишається те, що роботодавців цікавить переважно результат діяльності підприємства, який дозволяє максимізувати прибутки, а у виборі технології виробництва керівники виходять з мінімізації витрат та керованості. При тому більшість працівників, яких найбільше турбує розмір оплати праці, мало цікавляться технологіями виробництва, хоча саме вони визначають вимоги і функціонал. Тому й виникла ситуація, коли більшість роботодавців та працівників не виявляють зацікавленості у впровадженні нових технологій виробництва, а головний предмет торгу на ринку праці – зміст праці, обсяги та вимоги до робочої сили – залишається невизначеним для всіх сторін. Це ускладнює формування єдиної адекватної ціни навіть за однакову працю, а будь-яка ціна, що стихійно склалася на ринку і набула сили інерції (тренду), деформує стимули до узгодження попиту і пропозиції. Гіпотетично ці розбіжності мали б вирішуватися шляхом більшої формалізації та стандартизації змісту та обсягів праці, а також вимог до робочої сили. Однак існуючі в Україні соціальні та управлінські інститути на це не налаштовані (Цимбал & Ярош, 2020).

До речі, практична тотожність масштабів незадоволення фактичною зарплатою тих, хто працює, та потенційною – шукачів роботи. І в обох випадках більше незадоволені заробітками жінки. Вони також менше зважають на небезпечність умов праці, складність роботи і – всупереч очікуванням – офіційність чи неофіційність оформлення. Відмінності в незадоволенні можна пояснити гендерною специфікою

зайнятості: жінки значно менше працюють у небезпечних/шкідливих умовах і частіше виконують досить прості обов'язки, отримують значно нижчу зарплату й тому змушені погоджуватися на тіньові умови, жертвуючи водночас власною соціальною захищеністю (Лібанова, 2023). Це відбувається за фактичної мовчазної згоди держави в умовах, коли нестача працівників стає дедалі більш відчутною.

Водночас на формування та втілення у життя державної політики щодо ВПО негативно впливають регулярні ворожі обстріли, спрямовані на терор цивільного населення. Дослідження залежності внутрішньої міграції від російських обстрілів виявило, що саме вони є суттєвим стимулом для переїзду громадян у інші області України, цьому сприяє й цілеспрямоване руйнування російською армією низки міст на сході України. Так, з 30 вересня до 12 жовтня 2022 р. особливо жорстоким обстрілам було піддане Запоріжжя. Якщо порівнювати ці трагічні події зі статистикою виїздів із міста та Запорізького району, то можна констатувати, що майже 25% усіх виїздів тривалістю 5 і більше днів за весь досліджуваний період (4 місяці) відбулася лише протягом тижня – з 6 по 12 жовтня 2022 р. (майже 60 тис. поїздок). У листопаді 2022 р. голова Дніпропетровської обласної ради заявляв, що 70% мешканців Нікополя не ночують вдома, виїжджаючи з міста на ніч і повертаючись на роботу вдень. Для Нікопольського району характерне найбільше у всій Дніпропетровській області від'ємне міграційне сальдо – 52%. При тому різниця між довготривалими виїздами та прибуттями становила понад 19 тис. поїздок, що, за найскромнішими підрахунками, не менше за 7–8% населення району (Савчук, 2024).

Відстеження переміщень громадян за даними геолокацій їх мобільних телефонів дозволили визначити, що у період інтенсивних ворожих ракетно-дронових обстрілів з 1 жовтня 2022 р. до 31 січня 2023 р. зафіксовано майже 7.8 млн виїздів за межі району проживання на п'ять днів і більше. Якщо не враховувати поїздки у межах однієї області, таких пересувань було 5.1 млн. Лише близько 34% поїздок тривалістю 5 і більше днів відбувалося у межах регіону проживання. При тому зростання кількості внутрішніх мігрантів спостерігалось й у випадку, коли рф особливо відверто вдавалася до ядерного шантажу (Громадянська мережа ОПОРА, 2023, 29 червня).

Такі переміщення громадян унаслідок ворожих обстрілів перешкоджають плануванню і втіленню у життя заходів, спрямованих на підтримку ВПО, оскільки найчастіше громадяни України воліють якомога швидше повернутися до рідних осель за відсутності ворожих обстрілів, уникаючи реєстрації як ВПО.

Уявлення про кількість зареєстрованих ВПО дозволяють сформувати дані (*таблиця*).

Таблиця

Орієнтовна кількість населення за статусом переміщення

Область	Чисельність ВПО	
	фактичних	осіб, що повернулися
Черкаська	103 000	65 000
Чернігівська	68 000	201 000
Чернівецька	63 000	25 000
Дніпропетровська	479 000	283 000
Івано-Франківська	98 000	60 000
Харківська	414 000	702 000
Хмельницька	105 000	45 000
Кіровоградська	97 000	40 000
м. Київ	343 000	1 027 000
Київська	268 000	709 000
Львівська	160 000	128 000
Миколаївська	141 000	218 000
Одеська	235 000	196 000
Полтавська	178 000	60 000
Рівненська	42 000	33 000
Сумська	93 000	150 000
Тернопільська	47 000	38 000
Вінницька	113 000	98 000
Волинська	27 000	52 000
Закарпатська	72 000	27 000
Житомирська	53 000	165 000
Донецька	н/д	н/д
Запорізька	н/д	н/д
Луганська	н/д	н/д
Херсонська	н/д	н/д
Місце проживання не відоме (в Україні)	5000	12000
Загалом	3 548 000	4 734 000

Джерело: (ІОМ, 2024, квітень).

З огляду на основні положення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 р. (Розпорядження Кабінету Міністрів України, № 312-р, 2023, 7 квітня), де основною потребою ВПО після переміщення визначено забезпечення місцем для тимчасового проживання (перебування), держава зосередила свою увагу саме на цьому аспекті політики. У Стратегії відзначено, що відсутність достатньої кількості житлових чи інших приміщень, придатних для тимчасового розміщення ВПО, призводить до того, що такі особи приймають рішення про виїзд за кордон або передчасно повертаються до покинутого місця проживання. Водночас після початку широкомасштабної збройної агресії проти України значно збільшилася кількість місць компактного поселення ВПО. У таких умовах держава визначила пріоритетом не стільки працевлаштування ВПО, скільки створення умов для того, щоб вони утримувались від повернення на попереднє місце проживання. І загалом такий підхід виявився цілком результативним.

У квітні 2025 р. народний депутат, член Комітету Верховної Ради з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин М. Ткаченко повідомив, що на ТОТ повернулися близько 150 тис. осіб, з яких близько 70 тис. – до тимчасово окупованого Маріуполя (Укрінформ, 2025).

Використання компаративного методу наукового пошуку з урахуванням зазначених даних дозволяє стверджувати, що на квітень 2025 р. на ТОТ повернулося від 2.5 до 3.3% ВПО. Проте станом на лютий 2025 р. лише 34% ВПО мають стабільну роботу, майже 20% – влаштувалися на менш кваліфіковану роботу або з меншою зарплатою (Радіо Свобода, 2025, 20 лютого).

Висновки

Державна політика щодо ВПО переважно орієнтована на те, щоб шляхом забезпечення виплат, які дозволять оплачувати комунальні послуги, утримати їх на новому місці проживання на контрольованих урядом територіях. Державна допомога загалом дозволяє орендувати житло на новому місці проживання і виявилась важливим чинником, який поки що дозволяє ВПО утриматися від повернення на ТОТ. Звичайно, умови перебування на новому місці здебільшого не можна порівнювати з тими, які ВПО мали на постійному місці проживання. Однак заходи уряду, спрямовані на допомогу ВПО, стали важливим чинником, який схиляє їх до рішення налагоджувати життя на новому місці.

Водночас держава має суттєво посилити заходи, спрямовані на полегшення працевлаштування ВПО, особливо в умовах нестачі кваліфікованих працівників і реальної перспективи поглиблення цієї проблеми у найближчому майбутньому.

Працевлаштуванню ВПО перешкоджає руйнування значної кількості підприємств, що негативно позначилось на розвитку української економіки і, відповідно, можливостях підприємців підвищувати рівень оплати праці.

Дослідження загалом підтвердило гіпотезу про залежність постійного працевлаштування від відстані, на яку були змушені переміщуватись ВПО, оскільки підвищення рівня зайнятості спостерігається зі сходу на захід країни. Водночас визначено, що ВПО недостатньо залучені до перекваліфікації, основною причиною чого залишається перспектива отримання порівняно невеликої заробітної плати після зміни спеціальності чи спеціалізації.

Значна частина ВПО ще не полишає думки про можливість повернення до місць постійного проживання у випадку припинення активних бойових дій. Таке переконання не поширене лише серед тих, чий населені пункти повністю зруйновані або зазнали значних руйнувань у ході війни, і їх відновлення не є пріоритетом для держави, особливо це стосується монофункціональних поселень.

Підвищення рівня оплати праці може виявитись визначальним чинником, який не лише утримає ВПО від повернення на тимчасово окуповані рф території, а й стане переважаючим чинником у залученні їх до реалізації інноваційних проєктів та модернізації післявоєнної економіки України.

Надалі у наукових дослідженнях варто звернути увагу на можливі зміни політики щодо ВПО у зв'язку з посиленням мобілізації, розміщенням нових підприємств та створенням логістичних хабів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ/REFERENCE

ІОМ. (2024, квітень). <i>Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Опитування загального населення</i> . Раунд 16. https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/IOM_UKR_GPS_Internal%20Displacement%20Report_Round%2016_UA_June%202024.pdf	ІОМ. (2024, April). <i>People First, Report on Internal Displacement in Ukraine. General Population Survey. Round 16</i> . https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/IOM_UKR_GPS_Internal%20Displacement%20Report_Round%2016_UA_June%202024.pdf
Албул, С. (2023, 11 листопада). Майже 40% переселенців в Україні живуть тільки на допомогу від держави – Верещук. <i>LB.ua</i> . https://lb.ua/society/2023/11/11/583877_mayzhe_40_pereselentsiv_ukraini.html	Albul, S. (2023, November 11). Almost 40% of IDPs in Ukraine live only on state assistance – Vereshchuk. <i>LB.ua</i> . https://lb.ua/society/2023/11/11/583877_mayzhe_40_pereselentsiv_ukraini.html
Гамалій, І. (2023, 29 червня). В Україні налічується близько 7 млн переселенців. <i>LB.ua</i> . https://lb.ua/society/2023/06/29/562867_ukraini_nalichuietsya_bлизko_7 mln.html	Gamalii, I. (2023, June 29). There are about 7 million displaced people in Ukraine. <i>LB.ua</i> . https://lb.ua/society/2023/06/29/562867_ukraini_nalichuietsya_bлизko_7 mln.html
Громадянська мережа ОПОРА. (2023). <i>Як на міграцію населення України вплинули російські обстріли в жовтні 2022 – січні 2023 року</i> . https://ukrainianvictory.org/wp-content/uploads/Migration-UA-web-1.pdf	Civic Network OPORA. (2023). <i>How the migration of the Ukrainian population was affected by the Russian shelling in October 2022 – January 2023</i> . https://ukrainianvictory.org/wp-content/uploads/Migration-UA-web-1.pdf
Динник, І. (2024). Законодавче регулювання адміністративних послуг в умовах воєнного стану. <i>Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право</i> , 134(3), 26–36. https://doi.org/10.31617/3.2024(134)03	Dynnyk, I. (2024). Legislative regulation of administrative services under martial law. <i>Foreign trade: economics, finance, law</i> , 134(3), 26–36. https://doi.org/10.31617/3.2024(134)03
єОселя. (б. д.). <i>16 тисяч українських родин придбали власне житло завдяки програмі єОселя</i> . https://ukrfinzhytlo.in.ua/16-tysiach-ukrainskykh-rodyn-prydbaly-vlasne-zhytlo-zavdiaky-prohrami-ieoselia/	eOselya. (n. d.). <i>16 thousand Ukrainian families purchased their own housing thanks to the eOselya program</i> . https://ukrfinzhytlo.in.ua/16-tysiach-ukrainskykh-rodyn-prydbaly-vlasne-zhytlo-zavdiaky-prohrami-ieoselia/
Жинкін, А. (2025, 13 березня). Пільги для ВПО – що пропонує держава у 2025 році. <i>Новини.LIVE</i> . https://novyny.live/ekonomi/pilgi-dlia-vpo-shcho-proponuie-derzhava-u-2025-rotsi-239781.html	Zhinkin, A. (2025, March 13). Benefits for IDPs – what the state offers in 2025. <i>News.LIVE</i> . https://novyny.live/ekonomi/pilgi-dlia-vpo-shcho-proponuie-derzhava-u-2025-rotsi-239781.html
Лібанова, Е. (2022, 18 березня). Війна з Росією: як дати роботу біженцям і що робити після. <i>Дзеркало тижня</i> . https://zn.ua/ukr/SOCIUM/vijna-z-rosijeju-jak-dati-robotu-bizhentsjam-i-shcho-robiti-pislja.html	Libanova, E. (2022, March 18). War with Russia: how to give jobs to refugees and what to do afterwards. <i>Mirror of the week</i> . https://zn.ua/ukr/SOCIUM/vijna-z-rosijeju-jak-dati-robotu-bizhentsjam-i-shcho-robiti-pislja.html
Лібанова, Е. (2024). Воєнна міграція з України: проблеми та перспективи розвитку. <i>Український географічний журнал</i> , 4(128), 3–11. https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/sites/default/files/UGJ_2024_4_1_1_Libanova_1.pdf	Libanova, E. M. (2024). "War Migration" From Ukraine: Problems and Development Prospects. <i>Ukrainian geographical journal</i> , 4(128), 3–11. https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/sites/default/files/UGJ_2024_4_1_1_Libanova_1.pdf

Лібанова, Е. М. (2023, 19 жовтня). Як змінився ринок праці у воєнний час: сьогодення та перспективи. <i>Дзеркало тижня</i> . https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/jak-zminivsja-rinok-pratsi-u-vojennij-chas-sohodennja-ta-perspektivi.html	Libanova, E. (2023, October 19). How the Labor Market Changed in Wartime: Present and Prospects. <i>Mirror of the week</i> . https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/jak-zminivsja-rinok-pratsi-u-vojennij-chas-sohodennja-ta-perspektivi.html
Міністерство економіки України. (2024, 18 жовтня). 20 000 українців отримали ваучер на навчання за кошти держави з початку року, – Юлія Свириденко. https://www.kmu.gov.ua/news/20-000-ukraintsiv-otrymaly-vaucher-na-navchannia-za-koshty-derzhavy-z-pochatku-roku-iuliia-svyrydenko	Ministry of Economy of Ukraine. (2024, October 18). 20,000 Ukrainians have received a voucher for state-funded education since the beginning of the year, – Yulia Svyrydenko. https://www.kmu.gov.ua/news/20-000-ukraintsiv-otrymaly-vaucher-na-navchannia-za-koshty-derzhavy-z-pochatku-roku-iuliia-svyrydenko
Міністерство економіки України. (2024, 27 вересня). Ваучери на навчання: українці можуть опанувати за державний кошт ще 16 професій та 15 спеціальностей. https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2a7bc6d7-f1f4-466e-a715-37e4d36e87c1&title=Vaucheri	Ministry of Economy of Ukraine. (2024, September 27). Vouchers for education: Ukrainians can master 16 more professions and 15 specialties at state expense. https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2a7bc6d7-f1f4-466e-a715-37e4d36e87c1&title=Vaucheri
Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам" № 332 (2022, 20 березня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some Issues of Payment of Housing Allowance to Internally Displaced Persons" No. 332 (2022, March 20). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text
Постанова Кабінету Міністрів України "Зміни, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України щодо врегулювання окремих питань стосовно внутрішньо переміщених осіб" № 1226 (2023, 21 листопада). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1226-2023-%D0%BF#Text	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Amendments to the Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the Settlement of Certain Issues Concerning Internally Displaced Persons" No. 1226 (2023, November 21). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1226-2023-%D0%BF#Text
Постанова Кабінету Міністрів України "Зміни, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України щодо соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб" № 94 (2024, 26 січня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94-2024-%D0%BF#Text	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Amendments to the Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on Social Support for Internally Displaced Persons and Other Vulnerable Categories of Persons" No. 94 (2024, January 26). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94-2024-%D0%BF#Text
Постанова Кабінету Міністрів України "Про деякі особливості виплати пенсій (щомісячного довічного грошового утримання) та страхових виплат за страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" № 299 (2025, 11 лютого). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299-2025-%D0%BF#Text	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Some Features of the Payment of Pensions (Monthly Lifetime Cash Support) and Insurance Payments under Insurance Against Accidents at Work and Occupational Diseases That Caused Loss of Working Capacity" No. 299 (2025, February 11). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299-2025-%D0%BF#Text
Постанова Кабінету Міністрів України "Про особливості призначення та використання грошової компенсації вартості одноразової натуральної допомоги "пакунок малюка" на період введення воєнного стану" № 204 (2022, 5 березня). https://zakononline.com.ua/documents/show/515804___765797	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the peculiarities of the assignment and use of monetary compensation for the cost of one-time in-kind assistance "baby package" for the period of martial law" No. 204 (2022, March 5). https://zakononline.com.ua/documents/show/515804___765797
Радіо Свобода. (2025, 20 лютого). Майже 70% внутрішніх переселенців не мають стабільної роботи – Міжнародна організація з міграції. https://www.radiosvoboda.org/a/news-pereselentci-robota-status/32279533.html	Radio Liberty. (2025, February 20). Almost 70% of Internally Displaced Persons Do Not Have Stable Jobs – International Organization for Migration. https://www.radiosvoboda.org/a/news-pereselentci-robota-status/32279533.html

Риндзак, О. Т. (2016). Соціокультурні аспекти інтеграції внутрішньо переміщених осіб у регіональному вимірі. <i>Регіональна економіка</i> , 3(81), 120–127. https://re.gov.ua/re201603/re201603_120_RyndzakOT.pdf	Ryndzak, O. T. (2016). Social and cultural aspects of the integration of internally displaced persons in the regional dimension. <i>Regional Economy</i> , 3(81), 120–127. https://re.gov.ua/re201603/re201603_120_RyndzakOT.pdf
Розпорядження Кабінету Міністрів України "Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення до 2025 року" № 312-р (2023, 7 квітня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "State Policy Strategy on Internal Displacement until 2025" No. 312-p (2023, April 7). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text
Савчук, А. (2024, 20 березня). Російський терор і внутрішня міграція в Україні. <i>Українська правда</i> . https://www.pravda.com.ua/columns/2024/03/20/7447303/	Savchuk, A. (2024, March 20). Russian Terror and Internal Migration in Ukraine. <i>Ukrainska Pravda</i> . https://www.pravda.com.ua/columns/2024/03/20/7447303/
Соціологічна група "Рейтинг". (2022, 17 жовтня). Вісімнадцяте загальнонаціональне опитування "Психологічні маркери війни" (8–9 жовтня 2022 р.). https://ratinggroup.ua/research/ukraine/vosemnadcatyy_obschenacionalnyy_opros_psihologicheskie_markery_voyny_8-9_oktyabrya_2022.html	Sociological Group "Rating". (2022, October 17). Eighteenth national poll: Psychological markers of the war (October 8-9, 2022). https://ratinggroup.ua/research/ukraine/vosemnadcatyy_obschenacionalnyy_opros_psihologicheskie_markery_voyny_8-9_oktyabrya_2022.html
Укрінформ. (2025, 7 квітня). Близько 150 тисяч переселенців повернулися на тимчасово окуповані території. https://www.ukrinform.ua/rubric-tymchasovo-okupovani/3930710-blizko-150-tisac-pereselenciv-povernulisa-na-timcasovo-okupovani-teritorii.html	Ukrinform. (2025, April 07). About 150 thousand internally displaced persons returned to temporarily occupied territories. https://www.ukrinform.ua/rubric-tymchasovo-okupovani/3930710-blizko-150-tisac-pereselenciv-povernulisa-na-timcasovo-okupovani-teritorii.html
Фінансовий клуб. (2025, 10 березня). Ринок праці в Україні залишається на 7% нижче довоєнного рівня. https://finclub.net/news/rynok-pratsi-v-ukraini-vidnovyvsia-na-93protsent-vid-dovoiennoho-rivnia.html	Financial Club. (2025, April 10). The labor market in Ukraine remains 7% below the pre-war level. https://finclub.net/news/rynok-pratsi-v-ukraini-vidnovyvsia-na-93protsent-vid-dovoiennoho-rivnia.html
Цимбал, О., & Ярош, О. (2020, 26 травня). Український ринок праці у дзеркалі офіційних та неофіційних джерел. <i>Вокс Україна</i> . https://voxukraine.org/ukrayinskij-rinok-pratsi-u-dzerkali-ofitsijnih-ta-neofitsijnih-dzherel/	Tsymbal, O., & Yarosh, O. (2020, May 26). Ukrainian labor market in the mirror of official and unofficial sources. <i>Vox Ukraine</i> . https://voxukraine.org/ukrayinskij-rinok-pratsi-u-dzerkali-ofitsijnih-ta-neofitsijnih-dzherel/

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Ніколаєць К., & Ожелевська, Т. (2025). Державна політика підтримки внутрішньо переміщених осіб. *Scientia fructuosa*, 3(161), 40–55. [https://doi.org/10.31617/1.2025\(161\)03](https://doi.org/10.31617/1.2025(161)03)

Надійшла до редакції 05.05.2025.
Прийнято до друку 18.05.2025.
Публікація онлайн 11.06.2025.